

**Vabariigi Valitsuse protokollilise otsuse  
„Rahvastiku ja sidusa ühiskonna arengukava 2021–2030“ esitamise arutamiseks  
Riigikogule“  
eelnõu seletuskiri**

## 1. SISSEJUHATUS

„Rahvastiku ja sidusa ühiskonna arengukava 2021–2030“ (edaspidi ka *arengukava*) on ette valmistatud Vabariigi Valitsuse 05. novembri 2020. aasta protokollilise otsusega nr 75 „Rahvastiku ja sidusa ühiskonna arengukava 2021–2030“ koostamise ettepaneku heakskiitmine“ alusel.

Arengukava katab riigi eelarvestrateegia tulemusvaldkonna (edaspidi TUV-i) „Rahvastik ja sidus ühiskond“. Arengukava on tihedalt seotud ning sellega aidatakse kaasa teiste TUV-ide ja nendega seotud arengudokumentide eesmärkide saavutamisele. Arengukavaga seatakse eesmärgid ja suunatakse rahvastiku kestlikkuse, kodanikuühiskonna, üleilmse eestluse ning kohanemise ja lõimumise valdkonda, kui ka nendega tihedalt seotud tulemusvaldkondi.

Eestis puudub rahvastikupoliitikat kujundav ja suunav terviklik strateegiadokument. Lõimumispoliitika valdkonnas kehtib aastani 2020 valdkondlik arengukava „Lõimuv Eesti 2020“, perepoliitika valdkonna strateegiline dokument on „Laste ja perede arengukava 2012–2020“. Uussisserändajate kohanemisvaldkonda suunatakse aastani 2020 „Siseturvalisuse arengukava 2015–2020“ kaudu, kodanikuühiskonna valdkonnas on 2020. aasta lõpuni kehtivaks strateegiliseks dokumendiks „Kodanikuühiskonna arengukava 2015–2020“ ning üleilmse eestluse teemad on uue arengudokumendi valmimiseni olnud suures osas kajastatud dokumendis „Rahvuskaaslaste programm aastateks 2014–2020“.

„Rahvastiku ja sidusa ühiskonna arengukavas 2021–2030“ ja selle programmides on kokku lepitud täpsemad eesmärgid ja tegevussuunad Eesti rahvastiku kestlikkuseks ja ühiskonna sidususe suurendamiseks ning määratud kindlaks pooled ja nende roll eesmärkide saavutamisel.

Arengukava eesmärgi ja alaeesmärkide saavutamiseks on üksikasjalikumad programmid, mille kaudu arengukava ellu viiakse. Programmides kirjeldatakse täpsemalt rollid ja oodatavad tulemused, millega seotud pooled oma teenuste ja asutuste tegevuskavade kujundamisel arvestavad.

Arengukava, Vabariigi Valitsuse korralduse eelnõu ja seletuskirja koostamist koordineerisid Siseministeeriumi rahvastiku-, kodanikuühiskonna- ja perepoliitika asekanter Raivo Kyyt (tel 612 5010, raivo.kyyt@siseministeerium.ee) ja Kultuuriministeeriumi kultuurilise mitmekesisuse asekanter Piret Hartman (tel 628 2355, piret.hartman@kul.ee). Arengukava koostamise meetodilist tuge pakkus Siseministeeriumi strateegia- ja arendusosakonna nõunik Maia Eskla (tel 5193 9788, maia.eskla@siseministeerium.ee). Arengukava mõjude hinnangu koostamist koordineeris Siseministeeriumi strateegiaosakonna nõunik Krystiine Liiv (tel 612 5244, e-post krystiine.liiv@siseministeerium.ee). Arengukava, eelnõu ja seletuskirja on toimetanud Siseministeeriumi õigusosakonna keeleteimetaja Airi Kapanen (tel 612 5241, e-post airi.kapanen@siseministeerium.ee).

Arengukava väljatöötamiseks koostati viie teemavaldkonna analüüsid ja peeti asjakohased arutelud. Teemavaldkondade töö koordineerimise, kaasamise ja sisu koostamise eest vastutavad järgmised kontaktisikud:

- 1) kestlik Eesti – Siseministeeriumi rahvastiku- ja perepoliitika osakonna juhataja Lea Danilson-Järg (lea.danilson-jarg@siseministeerium.ee);
- 2) sidus Eesti – Siseministeeriumi kodanikuühiskonna ja kohanemispoliitika osakonna nõunik Kerli Zirk (kerli.zirk@siseministeerium.ee) ja Kultuuriministeeriumi kultuurilise mitmekesisuse osakonna nõunik Olga Sõtnik (olga.sotnik@kul.ee);
- 3) üleilmne eestlus – Siseministeeriumi kodanikuühiskonna ja kohanemispoliitika osakonna nõunik Keit Spiegel (keit.spiegel@siseministeerium.ee);
- 4) kogukondlik Eesti – Siseministeeriumi kodanikuühiskonna ja kohanemispoliitika osakonna nõunik Marten Lauri (marten.lauri@siseministeerium.ee);
- 5) nutikas rahvastikuarvestus – Siseministeeriumi rahvastiku toimingute osakonna juhataja Enel Pungas (enel.pungas@siseministeerium.ee).

## **2. PROTOKOLLI MÄRGITAVA OTSUSE EESMÄRK**

Eelnõuga esitatakse „Rahvastiku ja sidusa ühiskonna arengukava 2021–2030“ arutamiseks Riigikogule. Arengukava menetlemisel Riigikogus esindavad Vabariigi Valitsust kultuuriminister ja rahvastikuminister.

## **3. ARENGUKAVA STRUKTUUR**

### **Sisukokkuvõte**

#### **1. Üldeesmärk ja mõõdikud üldeesmärgi täitmise hindamiseks**

#### **2. Olukorra analüüs**

- 3.1. Rahvastiku ja sidusa ühiskonna valdkonda iseloomustavad olulisemad näitajad
- 3.2. Väliskeskonna olulisemad suundumused

#### **3. Alaeesmärgid ja olulisemad tegevussuunad**

- 3.1. Kestlik Eesti
  - 3.1.1. Ülevaade valdkonnast
  - 3.1.2. Olulised tegevussuunad
- 3.2. Sidus Eesti
  - 3.2.1. Ülevaade valdkonnast
  - 3.2.2. Olulised tegevussuunad
- 3.3. Üleilmne eestlus
  - 3.3.1. Ülevaade valdkonnast
  - 3.3.2. Olulised tegevussuunad
- 3.4. Kogukondlik Eesti
  - 3.4.1. Ülevaade valdkonnast
  - 3.4.2. Olulised tegevussuunad
- 3.5. Nutikas rahvastikuarvestus
  - 3.5.1. Ülevaade valdkonnast
  - 3.5.2. Olulised tegevussuunad

#### **4. Arengukava elluviimine**

- 4.1. Arengukava elluviimine ja juhtimine
- 4.2. Aruandlus ja uuendamine
- 4.3. Rahvastiku ja sidusa ühiskonna arengukava seosed teiste arengudokumentidega ja Euroopa Liidu poliitikatega
- 4.4. Rahastamine ja arengukava maksumuse prognoos

## Kasutatud lühendid

LISA 1. Seosed teiste arengudokumentide ja Euroopa Liidu poliitikatega

LISA 2. Seosed läbivate teemadega

LISA 3. Arengukava mõõdikute ja allikate ülevaade

LISA 4. Arengukava maksumuse prognoos

LISA 5. Mõjude hinnang

LISA 6. Ülevaade valdkonna arengukava koostamisest ja kaasamisest

## 4. ARENGUKAVA SISU ÜLEVAADE

### 4.1. Arengukava eesmärk

Arengukava peatükkides 1 ja 2 on täpsemini selgitatud arengukava eesmärki, selle hindamise olulisimaid mõõdikuid ja hetkeolukorda.

**Arengukava üldeesmärk on** „Eesti on kestliku rahvastikuga, sidus ja kaasav ühiskond“.

### **Täpsemini on seda arengukavas selgitatud järgmiselt:**

Eesti on peresõbralik ja kestlik rahvusriik, kus kõigil on hea elada. Eestis on hea perekonda luua ja lapsi kasvatada. Väärtustatakse ja toetatakse lapsevanemaid, tugevate ja kestvate peresuhete loomist ja hoidmist. Eesti on lasterikas ja tagatud on rahvastiku järelkasy. Eesti inimesed on koostöömeelsed, jagavad ühist Eesti kultuuriruumi, väärtustavad Eesti riiki ja tunnevad üheteekuuluvust, sõltumata emakeelest või kultuuritaustast. Olenemata mitmekesisusest jagavad inimesed demokraatlikke väärtusi ja kannavad ühist Eesti identiteeti. Rahvastiku- ja lõimumispoliitika on inimesekeskne ja toetab kogukondade arengut. Kõik inimesed tunnevad, et nad on väärtustatud ja kaasatud. Eesti inimesed soovivad oma elu Eestiga siduda, nad osalevad aktiivselt kogukondlikus ja ühiskondlikus elus ning aitavad kaasa riigi arengule – selleks on neil palju mitmesuguseid võimalusi nii Eestis kui ka välismaal elades.

### 4.2. Valdkonda iseloomustavad olulisimad näitajad, suundumused

Arengukava 2. peatükis on kirjeldatud valdkonda iseloomustavaid olulisimaid näitajaid, sealhulgas neid, mida edaspidi kasutatakse selleks, et hinnata arengukava eesmärgi poole liikumist. Samuti on selgitatud olulisemaid suundumusi, mis mõjutavad valdkonda. Pikemalt on rahvastiku ja sidusa ühiskonna valdkonna keskseid probleeme ja olukorda analüüsitud arengukava koostamise ettepanekus ning programmide eelnõudes, mis on kättesaadavad Siseministeeriumi ja Kultuuriministeeriumi kodulehelt.

### 4.3. Arengukava alaeesmärgid, olulisemad abinõud nende saavutamiseks ja kesksed probleemid

Arengukava 3. peatükis on valdkondade kaupa kirjeldatud rahvastiku ja sidusa ühiskonna eesmärgid ja tegevussuundi aastatel 2020–2030 ning joonistel on antud üldine ülevaade seonduvatest probleemidest ja suundumustest.

#### 1) **Kestlik Eesti**

**Eesmärk.** Eesti elukeskkond on pere- ja lapsesõbralik, toetab sündimust, tervist ja regionaalarengut ning aitab kaasa eesti rahvuse, keele ja kultuuri kestlikkusele.

**Eesmärgi saavutamiseks** on kavas aidata kaasa eri poliitikavaldkondade rolli suurendamisele rahvastikupoliitika eesmärkide toetamisel; kavandada ja koordineerida sündimust ja lastega perede heaolu toetavat perepoliitikat; töötada välja eri lahendusi, sh toetuseid, mille abil lasterikkust väärtustada ja toetada; toetada turvalisi ja kestlikke paarisuhteid.

**Probleem.** Rahvastikuprognoozi järgi Eesti rahvaarv tulevikus kahaneb. Kuna sündimus on alla järelkasvu tagamiseks vajaliku taseme, on loomulik iive negatiivne. Prognoosi kohaselt kahaneb rahvastik järjepidevalt kõikjal väljaspool Tallinna ja Tartu piirkonda, kus elanikkond kasvab sisserände ning linnastumise tulemusel ka tulevikus. Sisserände suurenemise tõttu on viimastel aastatel eesti emakeelega inimeste osatähtsus rahvastikus kahanemisele pööranud.

## 2) Sidus Eesti

**Eesmärk.** Eesti ühiskond on sidus ja stabiilne, kus eri keele- ja kultuuritaustaga inimesed kannavad Eesti identiteeti, osalevad aktiivselt ühiskonnaelus, jagavad demokraatlikke väärtusi ja ühist kultuuri-, info- ja suhtlusruumi ning tunnevad ühtekuuluvust. Loodud on võrdsed võimalused edukaks iseseisvaks toimetulekuks ja heaoluks kõigile Eestis elavatele inimestele.

**Eesmärgi saavutamiseks** on kavas toetada kohalikku tasandit ja sektoriüleseid partnerlussuhteid, et suurendada poolte suutlikkust kohanemis- ja lõimumisteenuste pakkumisel; arendada tänapäevaseid, nutikaid ja tulemuslikke kohanemis- ja lõimumisteenuseid; arendada ühist, arusaadavat ja usaldusväärset kommunikatsiooni- ja informuumi; soodustada ühtekuuluvustunnet toetavaid sotsiaalseid kontakte; toetada uuendusmeelset ja vastutustundlikku tööturgu; suurendada eesti keele oskust ja riigi ning kultuuriruumiga sidet; toetada avatud, kõigi vajadusi arvestavat, hoolivat elukeskkonda ja haridussüsteemi.

**Probleem.** Eesti ühiskond ei ole piisavalt sidus, mitmes valdkonnas esineb keelepõhist eraldatust ja sellest tingitud ebavõrdsust. Ebavõrdsus ning ühendavate väärtuste nappus võib kaasa tuua ühiskonna polariseerumise ning suurendada väärtuskonfliktide tekkimise tõenäosust eri keele- ja kultuuritaustaga inimeste vahel.

## 3) Üleilmne eestlus

**Eesmärk.** Väljaspool Eestit asuv eestlaskond kannab Eesti identiteeti, osaleb Eesti ühiskonna- ja kultuurielus ning Eestisse tagasipöördumine on oodatud ja vajalikul määral toetatud. Eestit toetavad ja väärtustavad inimesed aitavad kujundada Eesti positiivset kuvandit maailmas, tutvustada kultuuri, edendada majandust ning rahvusvahelisi suhteid.

**Eesmärgi saavutamiseks** on kavas tegeleda Eesti identiteedi edendamise ja säilitamisega välismaal nii ühtse infovälja edendamise, vaimse ja materiaalse kultuuripärandi säilitamise kui ka muude abinõudega; kaasata välismaal asuvat eestlaskonda ja Eesti sõpru ühiskonna ellu ja arengusse, edendada koostööd ning tagada välismaal elavale eestlaskonnale kvaliteetsed teenused; toetada Eestisse tagasipöördumist ja Eesti eluga (taas)kohanemist, arendades selleks toetavaid teenuseid, suurendades ühiskonna teadlikkust ja kohalike omavalitsuste suutlikkust.

**Probleem.** Rahvuskaaslaste side Eestiga nõrgeneb, sest Eesti riik ei ole piisava sihipärasusega siiani suhelnud oma välismaal asuva eestlaskonnaga.

## 4) Kogukondlik Eesti

**Eesmärk:** Aktiivsete elanike, võimekate kogukondade ja vabaühendustega tugev kodanikuühiskond.

**Eesmärgi saavutamiseks** on plaanis aidata kaasa elanike teadlikkusele ja aktiivsusele, sh suurendada teadlikkust osalemisvõimalustest, suurendada vabaühenduste valmisolekut kaasata ka teiskeelseid elanikke, vanemaealisi ja noori vabatahtlikena;

innustada eraisikuid ja ettevõtteid annetama; suurendada kogukondade võimekust elu- ja toimekeskkonna kujundamisel ning otsustusprotsessides osalemisel; suurendada vabauhenduste ja sotsiaalsete ettevõtete võimekust; aidata laiemalt kaasa kodanikuühiskonna soodsale tegutsemiskeskonnale; tugevdada usuliste ühenduste rolli kogukondade toetamisel.

**Probleem.** Kodanikuühiskonna tegutsemiskeskond ei toeta piisavalt selle elujõulisust.

#### 5) Nutikas rahvastikuarvestus

**Eesmärk.** Rahvastikuandmed on kvaliteetsed ning toetavad riigi ja kohalike omavalitsuste avalike ülesannete täitmist ja Eesti elanike lihtsat asjaajamist.

**Eesmärgi saavutamiseks** on plaanis tegeleda rahvastikuregistri andmete kvaliteedi tagamisega, sh suurendada rahvastikuregistri andmete olulisust teenuste pakkumisel; aidata nii rahvastikuregistri tarkvara uuendamise kui ka muude tegevuste abil kaasa rahvastikuregistri andmete kättesaadavusele.

**Probleem.** Rahvastikuregistri tarkvara on vananenud ega toeta tänapäevaste IT-lahenduste loomist. On teenuseid, kus andmete kogumise protsess ei taga kasutajate ootustele vastavat andmete kvaliteeti.

### 5. ARENGUKAVA SEOSSED TEISTE ARENGUDOKUMENTIDEGA JA VASTAVUS EUROOPA LIIDU ÕIGUSELE

Rahvastiku ja sidusa ühiskonna arengukavaga aidatakse kaasa, et saavutada „Eesti 2035“ ja mitme teise arengudokumendi eesmärgid, seatakse valdkondadeüleseid sihte ning samuti avaldavad teised arengukavad mõju ja loovad eeldusi rahvastiku ja sidusa ühiskonna eesmärkide saavutamiseks. Ülevaade seostest arengudokumentide vahel on esitatud lisas 1.

Arengukavas arvestatakse Euroopa Liidu õiguse ja poliitikatega, sh sihtidega. Euroopa Ülemkogu kiitis 20. ja 21. juunil 2019. a peetud kohtumisel heaks Euroopa Liidu (edaspidi *EL*) strateegilise tegevuskava aastateks 2019–2024. Tegevuskavas on seatud EL-i institutsioonidele üldine raamistik ja suunised EL-i poliitikate kujundamiseks kõnealusel perioodil. See keskendub neljale peamisele prioriteedile: kodanike ja vabaduste kaitsmine; tugeva ja elujõulise majandusliku baasi arendamine; kliimaneutraalse, rohelise, õiglase ja sotsiaalse Euroopa rajamine; Euroopa huvide ja väärtuste edendamine ülemaailmsel tasandil.

Eesti seisukohad strateegiadokumendi kohta kiitis Vabariigi Valitsus heaks 13. juuni 2019. a istungil ning Eesti Euroopa Liidu poliitika prioriteedid aastateks 2020–2021 kiitis Vabariigi Valitsus heaks 21. novembril 2019. Edaspidi on Eesti Euroopa Liidu poliitika pikaajased sihid lõimitud nii strateegiasse „Eesti 2035“ kui ka valdkondlikesse arengukavadesse.

„Rahvastiku ja sidusa ühiskonna arengukava 2021–2030“ on kooskõlas nimetatud Euroopa Liidu strateegilise tegevuskavaga. Ülevaade täpsematest seostest on esitatud lisas 1.

### 6. SEOSSED LÄBIVATE TEEMADEGA JA ARENGUKAVAGA KAASNEV MÕJU

Arengukava avaldab otsest mõju sotsiaalvaldkonnale, kaudset mõju riigi julgeolekule, majandusele ja regionaalarengule.

Positiivne sotsiaalne mõju avaldub sündimuse kasvus, suurenenud turvalisuses peresuhetes ja ühiskonnas, laste heaolus, leibkondade paremas toimetulekus. Suurenevad kodanike võimalused osaleda ühiskondlikus elus ja seda mõjutada. Lõimumis- ja kohanemispoliitika meetmed avardavad teise emakeelega inimeste võimalusi tööturul parandades sellega nende sotsiaal-majanduslikku olukorda. Peale selle aitavad need meetmed vältida kodakondsuseta

isikute ja uussisserändjate ühiskondlikku tõrjutust ja segregeerumist, mis on oluline ühiskondliku sidususe ja sisejulgeoleku tagamiseks. Kõik alaeesmärgid toetavad kaudselt regionaalpoliitika üldiste eesmärkide saavutamist.

Mõju täpse analüüsi arengukava alaeesmärkide kaupa leiab dokumendist „Rahvastiku ja sidusa ühiskonna arengukava 2020–2030 mõjude hindamine“.

Arengukava olulisimad seosed läbivate teemadega on esitatud järgmises tabelis.

<p><b>Keskkonna- hoid ja kliima</b></p>	<p>Keskkonnahoiu ja kliima seos arengukavaga on pigem kaudne. Arengukava kogukondliku Eesti alaeesmärgi saavutamiseks suunatud tegevused võivad aidata kaasa Eesti inimeste algatavale hoiakule ja luua eeldusi, et inimesed aitaksid enam keskkonda hoida. Paljud vabaiühendused tegutsevad keskkonnavaldkonnas ning muu hulgas aitavad kogukondliku Eesti alaeesmärgi saavutamiseks mõeldud tegevused kasvatada keskkonnavaldkonnas tegutsevate vabaiühenduste suutlikkust. Sidusa Eesti alaeesmärgi saavutamiseks on kavas edendada ühist inforuumi, sh parandada avalike institutsioonide suutlikkust informeerida teiskeelseid elanikke neile arusaadavas keeles (nt inglise keeles) – tänu sellele võib suurendada teiskeelsete elanike teadlikkust keskkonnaprobleemidest ja nende hoiakuid võivad muutuda keskkonnasõbralikumaks. Seoses Euroopa Liidu kliimaeesmärkide täitmisega aastaks 2050 tuleb lähiajal korraldada Ida-Virumaa majandus ümber kliimanetraalsemaks. Sidusa Eesti alaeesmärgi saavutamiseks suunatud tegevused (ühine inforuum, eesti keele parem oskus, lõimumist soodustav haridussüsteem) aitavad valmistada ette kõiki selle piirkonna ühiskonnagruppe, et CO<sub>2</sub>-neutraalsele majandusele üleminek oleks sujuv. Rahvastikutoimingute valdkonnas plaanitav aitab omakorda vähendada inimtegevuse mõju keskkonnale näiteks tänu e-teenuste laialdasemale levikule ja elektrooniliselt säilitatavate andmete osakaalu suurenemisele.</p>
<p><b>Võrdsed võimalused</b></p>	<p>Positiivne mõju. Arengukava meetmed lähtuvad võrdse kohtlemise põhimõttest ning aitavad märkimisväärselt kaasa, et saavutada võrdsete võimaluste eesmärgi, kuna arengukava ongi suunatud sidusa ühiskonna loomisele. Sidusa Eesti alaeesmärgi saavutamiseks mõeldud tegevused aitavad suurel määral kaasa võrdsete võimaluste tagamisele sõltumata rahvuslikust kuuluvusest. Samuti aitavad kohanemise ja lõimumise tegevused suurendada erineva etnilise taustaga inimeste võrdset juurdepääsu materiaalsetele ja mittemateriaalsetele ressursidele, nagu töö, tervis, sotsiaalsed sidemed, vaba aeg, kultuur, osalus kodanikuühiskonnas, poliitilises elus jne.</p> <p>Kestliku Eesti alaeesmärgi saavutamiseks kavandatakse näiteks võimalusi töö- ja pereelu paremaks ühitamiseks, perede toimetuleku parandamiseks ning sellega aidatakse kaasa ka soolise võrdsuse tagamisele. Kodanikuühiskonda puudutava alaeesmärgi saavutamiseks kavandatakse aitab muu hulgas parandada naiste ja meeste osalemist otsustusprotsessis. Rahvastikuregistri arendamine parendab puuetega inimeste avalike teenuste juurdepääsetavust ja kättesaadavust. Ühest küljest seetõttu, et nad saavad üha suuremat hulka teenuseid kasutada kodust lahkumata e-teenusena, teisest küljest arvestatakse uute e-teenuste loomisega ning juba olemasolevate e-teenuste parendamisega puuetega inimeste vajadustega, luues teenuseid, mida neil on lihtsam ja mugavam kasutada.</p>



<b>Infoühiskond</b>	Positiivne seos. Arengukava eesmärgi ja kõigi alaeesmärkide saavutamiseks on kavas kasutada nutikalt ja läbimõeldult info- ja kommunikatsioonitehnoloogia (edaspidi IKT) võimalusi. Eraldi tasub välja tuua nutika rahvastikuarvestuse alaeesmärgi saavutamiseks plaanitav, kuna IKT nutikas kasutamine selles valdkonnas näiteks rahvastikuregistri tarkvara uuendamisel aitab kaasa uute e-teenuste kasutuselevõtule eri valdkondades, toetades seega ka riigi ja kohalike omavalitsuste avalike ülesannete täitmist ning Eesti elanike ja ettevõtete lihtsat asjaajamist.
<b>Regionaalareng</b>	Positiivne mõju. Arengukava aitab kaasa tugevale kodanikuühiskonnale, võimekatele kogukondadele ja vabaühendustele, mis on ka üks eeldusi, et saavutada regionaalarengu eesmärgid. Kestliku Eesti eesmärgi saavutamiseks kavandatud tegevused aitavad soodustada pere ja kodu loomist ka maapiirkondadesse. See on väga tähtis piirkondlike erinevusi tasakaalustava arengu jaoks. Üleilmse eestluse üks tegevussuund on arendada tagasipöördujatele mõeldud teenuseid, näiteks suurendatakse eri KOVide võimekust tagasipöördumise ja Eesti eluga kohanemise toetamisel eri regioonides. Suur osa arengukava poliitikainstrumente on suunatud piirkondadele, kus elab palju eesti keelest erineva emakeelega inimesi (Ida-Virumaa, Harjumaa). Piirkondlike erinevuste teadvustamine ja nende leevendamisele kaasa aitamine on oluline prioriteet lõimumisprotsessi sihtrühmakeesksete poliitikate väljatöötamisel ning aitab kaasa regionaalarengu eesmärkidele.
<b>Riigivalitsemise areng</b>	Positiivne mõju. Rahvastiku ja sidusa ühiskonna arengukava aitab valdkonna poliitika kujundamisel ja elluviimisel kaasa koostööle nii avaliku, era- kui ka kolmanda sektoriga, toetades seega ühtsemat riigivalitsemist. Arengukava kogukondliku Eesti alaeesmärgi saavutamiseks kavandatud aitab riigivalitsemise arengule kaasa tänu sellele, et edendatakse kaasavat ja teadmispõhist poliitikakujundamist. Nutika rahvastikuarvestuse alaeesmärgi saavutamiseks kavandatud toetab aga avalike teenuste kasutajasõbralikku osutamist. Arengukava Kestliku Eesti alaeesmärgi saavutamiseks kavandatud sündimust toetav perepoliitika aitab peatada rahvastiku prognoositavat kahanemist, mis aitab kaasa majanduse jätkusuutlikkusele ning riigi ülalpidamiseks vajaliku maksubaasi tagamisele, samuti avalike teenuste osutamiseks vajaliku personali tagamisele tulevikus.

## 7. ARENGUKAVA ETTEVALMISTAMINE

Arengukava koostamisel on olnud tähtis roll koostööl ja koostööpartneritelt saadud teabel.

**Arengukava koostamises osalesid kõigi ministeeriumite ja Riigikantselei esindajad.**

**Teised olulisimad arengukava koostamises osalenud asutused on** Politsei- ja Piirivalveamet, Integratsiooni Sihtasutus, Tervise Arengu Instituut, Sotsiaalkindlustusamet, Töötukassa, Haigekassa, Ettevõtluse Arendamise Sihtasutus, Eesti Rahvusvaheline Maja, Arenguseire Keskus, Tartu Ülikool, Tallinna Ülikool, Tallinna Tehnikaülikool, SA Poliitikauuringute Keskus Praxis, MTÜ Balti Uuringute Instituut, Eesti Linnade ja Valdade Liit, Eesti Kirikute Nõukogu, Eesti Külaliikumine Kodukant, Eesti Leader Liit, MTÜ Maakondlikud Arenduskeskused, Rahvusvaheline Migratsiooniorganisatsioon, Euroopa Rändevõrgustiku

Eesti kontaktpunkt, Vabaühenduste Liit, SA Kodanikuühiskonna Sihtkapital, SA Eesti Koostöö Kogu, Eesti Noorteühenduste Liit, Eesti Õpilasesinduste Liit, MTÜ Eesti Instituut, Eesti Kultuuriseltside Ühendus, Eesti Rahvatantsu ja Rahvamuusika Selts, Eesti Kooriühing, Eesti Laulu- ja Tantsupeo SA, Eesti Folkloorinõukogu, Eesti Rahvakultuuri Keskus, SA Eesti Inimõiguste Keskus, Pere Sihtkapital SA, Eesti Lasterikaste Perede Liit, Lastekaitse Liit, Eesti Pereteraapia Ühing, MTÜ Lasterikkad Isad, SA Väärtustades Elu, Eesti Naisteühenduste Ümarlaua SA, MTÜ Eesti Vaimse Tervise ja Heaolu Koalitsioon, SA Avatud Eesti Fond, ÜRO Pagulaste Ülemvoliniku Amet, rahvusvähemuste katusorganisatsioonide esindajad, Eesti Rahva Muuseum, okupatsioonide ja vabaduse muuseum Vabamu, Rahvusarhiiv, Eesti Rahvusraamatukogu, Eesti Raamatukoguhoidjate Ühing, MTÜ Eesti Muuseumiühing, MTÜ ICOM Eesti Rahvuskomitee, Eesti Evangeelne Luterlik Kirik, Välis-Eesti Ühing, Välis-Eesti organisatsioonid (Üleilmne Eesti Kesknõukogu, Eesti Rahvuskomitee Ühendriikides, Eestlaste Kesknõukogu Kanadas, Rootsi Eestlaste Liit, Soome Eesti Noored, Ülemaailmne Eesti Noortevõrgustik).

Arengukava tervikteksti koostamise eeltööna koostasid Siseministeeriumi ja Kultuuriministeeriumi eksperdid koostöös analüüsid **valdkonna probleemide ja võimaluste kindlakstegemiseks ning nende arutamiseks toimus 11. veebruaril 2020 seminar**, kuhu kutsuti osalema nii avaliku sektori asutuste kui ka vabaühenduste esindajad. **8. mail 2020** toimus tulevikuseminar teadlaste ja ekspertidega, et koostada arengukava eesmärkide mõttepaber. Oluline ühisüritus, kus käsitleti kõiki arengukava teemasid, peeti **15. septembril 2020**. Täpsemini arutati arengukava eesmärkide, lahendamist vajavate probleemide ja olulisemate tegevussuundade üle.

**Arengukava väljatöötamise eeltöö algas juba 2018. aastal, kui osades teemavaldkondades hakati pidama arutelusid teemadel, nagu**

- 1) kohanemine ja lõimumine (kaks töörühma);
- 2) kodanikuühiskond (neli töörühma ja nõuandev kogu);
- 3) rahvastikutoimingud (üks töörühm).

**2019. ja 2020. aastal algas eeltöö järgmiste teemadega:**

- 4) üleilmne eestlus (ülemaailmse eestluse koostöökomisjoni loomine. Komisjoni juhtrühm pani käima kaheksa valdkondlikku töörühma töö, mida koordineeris Siseministeerium. Koostööpartnerid olid neli ministeeriumi);
- 5) kestlik Eesti (teemapõhised arutelud).

Teemavaldkondade arutelusid ja poolte koostööd koordineerisid ning tulemuste koondamise eest vastutasid Siseministeeriumi ja Kultuuriministeeriumi asjaomased asekanterid, osakonnajuhatajad ja nõunikud. Teemavaldkondade arutelusid peeti ja koostööd tehti kohtumistel, kuid arvamusi koguti ka kirjalikult ning koostööd tehti meili vahendusel.

Täpsem ülevaade kaasamisprotsessist on esitatud lisa 6.

## **8. ARENGUKAVA ELLUVIIMINE**

### **8.1. Arengukava elluviimine ja juhtimine**

Rahvastiku ja sidusa ühiskonna arengukava viiakse ellu lähtudes riigieelarve seadusest ja Vabariigi Valitsuse 19. detsembri 2019. aasta määrusest nr 117 „Valdkonna arengukava ja programmi koostamise, elluviimise, aruandluse, hindamise ja muutmise kord“. Arengukava eesmärgi ja alaeesmärkide elluviimiseks on programmid. Programmid on kooskõlas riigi eelarvestrateegiaga ning on rulluvad, mis tähendab, et igal aastal lisandub programmidesse üks planeeritav aasta. Programm kooskõlastatakse ministeeriumitega, kellel on vastutus või



kaasvastutus programmi alaeesmärkide saavutamisel. Programm kooskõlastatakse nii nende ministriumidega, kes planeerivad oma teenuste raha just selles programmis, kuid esitatakse arvamuse avaldamiseks ka nendele, kes planeerivad oma teenuste raha mõne teise valdkondliku arengukava programmi kaudu, ent kellel on oluline roll rahvastiku ja sidusa ühiskonna arengukavaga seatud eesmärkide saavutamiseks.

Programmi kinnitavad ühise käskkirjaga ministrid, kelle valdkonna ministriumid planeerivad programmi kaudu oma teenuste maksumust.

Rahvastiku ja sidusa ühiskonna arengukava elluviimist koordineerivad rahvastikuminister ja kultuuriminister. Siseministriumide ja Kultuuriministriumide ülesanne arengukava elluviimisel ja suunamisel on arengukava elluviimise üldine seiramine, panustajate tegevuste ja eriarvamuste ühtlustamine, arengukava aruannete ja uuendamise korraldamine. Peale selle on nende kahe ministriumide ülesanne moodustada arengukava elluviimiseks ja aruandluse toetamiseks vajalik juhtkomisjon või muu töörühm või nõukoda ja määrata selle tööülesanded, et aidata teemasid prioriseerida ning leida üld- ja alaeesmärkide saavutamiseks parimad võimalused. Vajaduse korral moodustatakse eksperdirühmasid, et seirata programmide koostamist ja elluviimist ning anda valdkonnakomisjoni tegevuse tarbeks teavet.

Teised arengukava elluviimises osalevad ministriumid ja nende allasutused viivad strateegiat ellu arengukava programmi(de) kohaselt. Arengukava elluviimises osalevad Haridus ja Teadusministrium, Justiitsministrium, Kaitseministrium, Keskkonnaministrium, Kultuuriministrium, Majandus ja Kommunikatsiooniministrium, Maaeluministrium, Rahandusministrium, Sotsiaalministrium, Välisministrium. Arengukava elluviimise kaasatakse ka kohaliku omavalitsuse üksused, teemaga seotud vabauhendused, huvirühmad ja erasektori esindajad.

## **8.2. Arengukava rahastamine**

Arengukava programmi rahastatakse riigieelarvest ja hõlmatud on ka välisvahendid. Raha eraldamist on täpsustatud „Riigi eelarvestrateegia 2021–2024“ lisas 2 „Riigi eelarvestrateegia 2021–2024 rahastamiskava“. Selles on näidatud riigi raha planeerimine valitsemisalade ja programmide kaupa. Arengukava eesmärkide ja alaeesmärkide saavutamiseks kasutatakse riigieelarvet, aga edaspidi aitavad peale selle eesmärkide saavutamisele kaasa ka EL-i taaste- ja vastupidavusinstrument ning aastatel 2021–2027 Euroopa Sotsiaalfond+ ja EL Varjupaiga- ja Rändefond.

Kuna arengukava maksumuse prognoosis nimetatud summa ei kata kogu arenguvajadust, siis programmide koostamisel tehakse eesmärkide saavutamiseks valikuid, lähtudes riigieelarvest ning Euroopa Liidu vahendite kasutusvõimalustest ja piirangutest.

## **8.3. Arengukava aruandlus ja uuendamine**

Arengukava eesmärkide saavutamisest ülevaate saamiseks hinnatakse igal aastal selle täitmist tulemusvaldkonna aruannete raames. Selleks tuleb arengukava elluviimises osaleval ministriumil koostada igal aastal oma vastutuselasse jäävate meetmete ja tegevuste rakendamise kohta ülevaade ja esitada see kokkulepitud tähtjaks Siseministriumile ja Kultuuriministriumile. Esitatud kokkuvõtete alusel koostatakse Siseministriumide ja Kultuuriministriumide koordineerimisel tulemusvaldkonna aruanne. Arengukava ja selle programmid vaadatakse läbi ning ajakohastatakse vajaduse korral üks kord aastas riigieelarve koostamise protsessi käigus. Arengukava täitmise aruannete ja lõpparuande koostamisel lähtutakse asjakohastest Vabariigi Valitsuse määrustest.

## **9. ARENGUKAVA KOOSKÕLASTAMINE JA AVALIK KONSULTATSIOON**

Arengukava esitati eelnõude infosüsteemi EIS kaudu kooskõlastamiseks kõigile ministriumitele ja Riigikantseleile, arvamuse andmiseks Eesti Linnade ja Valdade Liidule ning avalikuks konsultatsiooniks.

Esitatavad ettepanekud analüüsitakse läbi ja täiendatakse võimalusel arengukava.

Arengukava arutatakse enne kinnitamist Riigikogu kultuurikomisjonis, rahvastikukriisi lahendamise probleemkomisjonis, väliskomisjonis ja Riigikogu täiskogus.

Arengukava materjalid ja lisainformatsioon on kättesaadavad veebilehel aadressil [www.siseministeerium.ee/RSYAK2030](http://www.siseministeerium.ee/RSYAK2030) ja <https://www.kul.ee/et/rahvastiku-ja-sidusa-uhiskonna-arengukava>.

## **10. ARENGUKAVA JÕUSTUMINE**

Arengukava jõustub, kui Vabariigi Valitsus on selle kinnitanud.